

**Тищенко В.Н.**, д.с-г.н., професор кафедри селекції, насінництва і генетики

*Полтавська державна аграрна академія, Україна*

**Сакало М.В.**, асистент кафедри селекції, насінництва і генетики

*Полтавська державна аграрна академія, Україна*

## **МІНЛИВІСТЬ КІЛЬКІСНИХ ОЗНАК ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ В СТРЕСОВИХ УМОВАХ СЕРЕДОВИЩА**

Головними кількісними ознаками сортів пшениці м'якої озимої, що забезпечують потенціал урожайності вважаються ознаки, котрі віднесені до ознак генеративної та вегетативної частин рослини. Вивчення рівня формування та мінливості головних ознак генеративної та вегетативної частин рослини сортів пшениці м'якої озимої.

Матеріалом досліджень були сорти та селекційні лінії (СЛ) пшениці м'якої озимої, вирощуваних на селекційних ділянках упродовж 2012–2014 рр. Досліди проводили у польовій сівозміні. Площа ділянки становила 25 м<sup>2</sup>, повторність 4-х кратна. Урожайність після збирання комбайном «Сампо 500» перераховували в т/га. Структурний аналіз сортів та селекційних ліній проводився на 25 рослинах, які вирізали на дослідних ділянках, доводили до повітряно-сухого стану; вимірювали кількісні ознаки генеративної та вегетативної частин рослини. По кожній ознаці обчислювали середнє арифметичне ( $\bar{x}$ ), ліміти варіювання (LV) та коефіцієнт варіації (CV). Проведено дослідження на 16 сортах та СЛ пшениці м'якої озимої селекції ПДАА протягом трьох років (2012–2014 рр.) .[4]

За таких базових кількісних ознак генеративної частини, як маса зерна з колоса (M<sub>1</sub>), маса колоса з насінням (M<sub>3</sub>), кількість зерен із колоса (KЗ), маса 1000 зерен (MTЗ) зменшення рівня формування ознак не відбувалось, а навпаки – збільшувалось. Так, по M<sub>1</sub> збільшилось на 42,6%, M<sub>3</sub> – 39,1%, KЗ – 37,1%, MTЗ – 7,2%. Збільшення значень формування досліджуваних генеративних ознак вочевидь пов'язано з біологічними особливостями виду

*Triticum aestivum*, тобто з проходженням етапів органогенезу в осінній період.[2]

Також відмічена така ознака, як кількість колосків у колосі (КК), яка не змінювалась за варіантами дослідів. Аналіз рівня формування вегетативних ознак, за варіантами дослідів, показав, що у деяких ознак рівень формування по сортах і СЛ зменшився, а у деяких навпаки – збільшився. Аналізуючи ознаки варіанту з пізніми сходами (осінь 2011р.), видно, що в 2012 р. різко знизилась висота рослин з  $98,6 \pm 10,9$  до  $65,7 \pm 4,9$  см. Відповідно висота (Н) вплинула на такі ознаки, як ДВМ; КМ, а по  $M_5$  зменшення відбувалось з  $1,34 \pm 0,18$  до  $1,05 \pm 0,19$  у 2012–2013 рр. Варто зазначити, що такі ознаки вегетативної частини, як  $M_2$ ,  $M_4$  збільшилися за пізніх сходів, відповідно у 2013–2014 рр.  $M_2$  – з  $2,85 \pm 0,35$  до  $3,53 \pm 0,54$ , у 2010–2011 рр.  $M_4$  –  $0,49 \pm 0,08$  та у 2013–2014 рр. –  $0,72 \pm 0,08$ . [1]

Таким чином, майже всі сорти, занесені до Державного реєстру сортів рослин України (9 сортів), окрім сортів Коломак 3 і Коломак 5 мали прибавку врожаю до стандартного сорту Альбатрос одеський та до стандарту сорту Левада. Слід відмітити, що такі сорти пшениці м'якої озимої, як Зелений гай, Радивонівка, Полтавчанка, Кармелюк, які зараз проходять Державне випробування, мали достатньо істотну прибавку врожаю за всі роки випробувань.

#### Література:

1. Тищенко В. Н. Генетические основы адаптивной селекции озимой пшеницы. /В. Н.Тищенко, Н.М.Чекалин. – Полтава, 2005.–243 с.
2. Тищенко В. Н. Изменчивость количественных признаков у сортов и селекционных линий пшеницы озимой при группировке по признаку толщина соломины 2-го междоузлия (ТС-2М) в зависимости от сроков посева /В. Н.Тищенко, О.Н.Динец//Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. Основи біологічного рослинництва у сучасному

землеробстві. – Умань, 2011р. – С.155–160.

3.Тищенко В. Н. Генетические корреляции признака толщина соломины второго междоузлия у сортов и линий озимой пшеницы / В. Н.Тищенко, О.Н.Динец//Селекція і насінництво. Міжвідомчий тематичний науковий збірник. Випуск 101. – Харків,2012. – С. 13–19.

4. Мединец В.Д. Экология весеннего развития озимой пшеницы / В.Д. Мединец, В.А. Слепцов. – Полтава, 2006. – 254 с.